

Ræða Sigmundar Davíðs Gunnlaugssonar forsætisráðherra

um stöðu Norðurlandanna í Evrópu

Arendal Noregi, 12. ágúst 2013

Fylkesmann Djupedal, ærede kolleger, gæster og tilhørere.

Det er mig en sand glæde at være her i Arendal i smukke omgivelser og deltage i Arendal-ugen i dialog med jer om Nordens plads i Europa. Emnet er altid vigtigt, men er måske af helt særlig betydning nu – i det mindste i Island hvor både Europa og samarbejdet med Norden har været i fokus, både forud for valget i foråret og nu hvor en ny regering er tiltrådt og har sat kursen fremad.

For at besvare spørgsmålet straks og ganske uden omsvøb så mener jeg at Nordens plads og Nordens stilling i Europa er stærk. Og jeg mener faktisk at den har alle muligheder for at blive endnu stærkere.

For det første vil jeg sige at nordisk samarbejde bliver omdrejningspunktet i den nye regerings udenrigspolitik. I mange henseender er det det eneste logiske. De nordiske samfund bygger på de samme værdier og det er naturligt for os at arbejde sammen på mange forskellige områder. De nordiske lande er vores nærmeste brødre og søstre og kulturarven knytter os tæt til hinanden.

I den sammenhæng er sprogkundskaper afgørende og i Island bliver nu etableret et internationalt sprogcenter i Island som vil bære Islands forhenværende præsident Vigdis Finnbogadóttirs navn. De nordiske sprog vil stå helt centralt i sprogcentret og understrege vigtigheden af det nordiske sprogfællesskab og nordisk sprog og kultur. Min regering støtter projektet varmt og det er vores ønske at de øvrige nordiske lande vil samarbejde med os om at realisere det.

Den nordiske velfærdsmodel har vist sig stærk som samfundsform og er et forbillede for mange. Uddannelsesniveaue er højt, innovationen blomstrer og den tekniske udvikling er hurtig. Erhvervslivet i de nordiske lande er med oppe i spidsen i det globale konkurrencemiljø. I mange sammenhænge bruges Norden derfor som målestok i udviklingen af samfundsformer og infrastruktur. Deres stilling – vores stilling – er derfor grundlæggende meget stærk.

Nordisk samarbejde er ligeledes meget tæt, ikke mindst i Nordisk Råds regi og indenfor Nordisk Ministerråd, hvor Island overtager formandskabet fra Sverige ved næste årsskifte. Det er en opgave som vi ser frem til at løfte og vi præsenterer vores prioriteringer til Nordisk Råds session til efteråret i Oslo.

Hertil kommer at de nordiske lande har meget samstemmende synspunkter i internationale fora og kan have stor indflydelse som gruppe. Det så vi i FN under udarbejdelsen af den internationale våbenhandelsstraktat for nylig (som Island nu – som det første land – har ratificeret). Der blev taget historiske skridt og opnået bemærkelsesværdige resultater – blandt andet bestemmelser om kønsrelateret vold. Jeg kunne nævne mange andre eksempler på fælles indsatser i internationale fora.

Jeg ville for eksempel også nævne de nordiske landes sikkerheds- og forsvarspolitiske samarbejde, der er vokset med hastige skridt de sidste år. Det er ikke mindst takket være Norges tidligere udenrigs- og forsvarsminister Thorvald Stoltenbergs idéer, der blev fremsat i en rapport for omtrent fire år siden. Rapporten lagde blandt andet grunden til den nordiske solidaritetserklæring, der senere blev vedtaget og er symbolsk for vores solidaritet – at de nordiske lande står sammen hvis ét af dem udsættes for angreb eller katastrofer.

Stoltenberg foreslog også at de nordiske lande skulle samarbejde om luftovervågning over Island. Det forslag bliver til virkelighed tidligt næste år,

når Finland og Sverige deltager i både overvågning og øvelser samtidig med at Norge varetager luftovervågningen i NATO's regi.

Et forøget nordisk samarbejde om digital sikkerhed er så det tredje eksempel på det fordybende samarbejde landene har på det følsomme område som sikkerheds- og forsvarspolitik generelt er. Det er et samarbejde som Island værdsætter højt.

Vores stemme høres klart når vi synger i kor. Netop derfor skal vi sammen arbejde på at give denne fælles stemme større gennemslagskraft. De nordiske landes stilling i Europa, og i grunden i hele det internationale samfund, er stærkere når vi trækker i samme retning og fremstår som én helhed med fælles mål. Vi skal derfor ufortrødent søge nye samarbejdsområder hvor en nordisk tilgang kan give gode resultater i international sammenhæng.

Det er lykkedes at bibeholde fleksibiliteten og dynamikken i det nordiske samarbejde og møde de krav udviklingen stiller. Således har vores venner i Estland, Letland og Lithauen i voksende omfang deltaget i de nordiske landes samarbejde. Vi deltager i regionalt samarbejde i mange fora, såsom indenfor Barentsrådet, den Nordlige Dimension og Arktisk Råd, som jeg kommer nærmere ind på om lidt. Vi har mange fællestræk, men vores styrke ligger også i vores særpræg. Nogle af os er medlemmer af NATO og andre af Den Europæiske Union. Danmark sidder så på begge sider af bordet i Bruxelles. Så er det vestnordiske samarbejde af stor betydning for Island.

Med andre ord. Nordens stilling i Europa er stærk. Det er den takket være vores grundlæggende samfundsmodel, der bruges som målestok globalt, og vores tætte samarbejde der næppe har nogen parallel andre steder i verden. Det er vigtigt at værne om denne stærke stilling og gøre hvad vi kan for at styrke den yderligere. I den sammenhæng vil jeg kort omtale Arktis, der får stadig større fokus i internationale fora - og ikke uden grund.

Jeg vil ikke her gå i detaljer om den udvikling der foregår i Arktis på grund af klimaændringer. Der er skrevet og sagt meget om det. Isen trækker sig tilbage og hidtil ukendte transportruter opstår samtidig med at mulighederne for resurseudnyttelse i nord forøges. Hvis vi ser på denne udvikling i større sammenhæng er det indlysende at Arktis og dermed de nordiske lande vil få stadig større betydning i fremtiden. Distancen mellem Europa og Asien bliver kortere, varetransport i Arktis forøges kraftigt og havområdet mellem Skandinavien, Island og Grønland vil blive en slags dør fra Asien til Europa.

Man forudsiger nu også at klimaændringer vil få stor indflydelse på mulighederne for at dyrke og producere fødevarer i de arktiske områder. For første gang i menneskehedens historie bor der nu flere i storbyer end i landområder og middelklassen i verden vokser hurtigere end nogensinde. Behovet for en større fødevarerproduktion har allerede haft indflydelse på fødevarerpriserne, der nu vokser støt på globalt plan efter at have været faldende eller stabile næsten helt fra industrirevolutionens dage. Voksende vandmangel forudsiges at blive den største udfordring i de næste årtier mange steder i verden, men Norden står stadig stærkt hvad angår vandressurser der kan udnyttes til fødevarer- og vareproduktion.

Det står derfor klart at de arktiske områder og dermed de nordiske lande vil komme til at betyde stadig mere de næste årtier hvis denne udvikling fortsætter. Med hvert år der går bliver det stadig vigtigere at de nordiske lande taler med én stærk stemme angående Arktis, i godt samarbejde med andre lande og parter der har interesser at varetage.

Arktisk Råd har i tidens løb bevist sin værdi som forum for debat om udviklingen i Arktis. Dér mødes de lande der har størst interesse i en positiv og fredelig udvikling i Arktis. I foråret sluttede seks års ubrudt nordisk formandskab under tre nordiske lande, og det var kendetegnet af udvikling og initiativ. I denne periode har Arktisk Råd udviklet sig fra at være et forum for

vigtig debat og er blevet en institution der har permanent sekretariat og personale her i Norge og tager politiske og bindende afgørelser. En aftale om beredskab ved olieudslip er det nyeste eksempel og forud for den indgik Rådets medlemsstater en yderst vigtig aftale om eftersøgning og redning.

Set med mine øjne er denne udvikling i Arktisk Råd meget positiv og her havde det nordiske formandskab en vigtig rolle. Det er vigtigt at Norden fortsætter på samme kurs nu hvor formandskabet flyttes over Atlanten for de næste fire år. Et godt samarbejde mellem alle lande i Rådet er også i fremtiden en betingelse for resultater og her er jeg overbevist om at Norden fortsat og endnu bedre kan lægge sit lod i vægtskålen. Sådan kunne de nordiske lande være den egentlige tredje søjle i Arktisk Råd – med Rusland i øst og USA og Kanada i vest som de andre to søjler.

En midtersøjle i geografisk betydning og det passer fint, for Norden har i internationale fora et ry som brobyggere og fredsmæglere. Her er vores landes forskellige særpræg også en fordel, da vores forbindelse til de store naboer i øst og vest er forskellig.

Og en Europasøjle i politisk forstand, da man kan sige at de nordiske lande er Europas repræsentanter i Arktisk Råd og et vigtigt vindue. Det harmonerer med vores synspunkter om EU's observatørstatus i Arktisk Råd, som vi støtter.

Jeg ser således muligheder for Norden til at intensivere sit samarbejde yderligere i arktiske sager og på den måde styrke sin stilling i Europa og indenfor Arktisk Råd. Faktisk mener jeg det er uundgåeligt når man ser på udviklingen i nordområderne og de interesser der står på spil.

Island er naturligvis rede til at tage et ansvar. Vi lægger stor vægt på Arktisk Råds betydning og ser Rådet som det rette forum for debat om udviklingen i de arktiske områder. Vi har samtidig været tilhængere af at have

arktiske spørgsmål på agendaen i andre regionale fora som den Nordlige Dimension og Barentsrådet, og også indenfor NATO.

Vi har ligeledes fremført vores idéer om at etablere en international beredskabs- og redningscentral i Island for at møde de udfordringer der uundgåeligt vil følge nye muligheder i Arktis. Vi mener at Islands centrale geografiske beliggenhed er idéel og Island har dybe, isfrie havne året rundt, såvel som faciliteter og en international lufthavn i Keflavík der kan klare ekstreme vejrforhold. Så ligger der i Island betydelig viden om arktiske anliggender og lang erfaring med eftersøgning og redning under vanskelige forhold. Vi ser en sådan redningscentral for os som led i en kæde af lignende centraler der bør etableres i Arktis.

Idéerne er under udformning i regeringens regi og der forventes at foreligge en statusrapport til efteråret. Næste år står Island for en international konference med det formål at præsentere vores tanker og hvad vi har at tilbyde i større detaljer og få synspunkter frem udefra.

Kære gæster.

Islands plads i Europa er uundgåeligt nært forbundet med dagens tema – Nordens plads i Europa – i det mindste set med mine øjne. Som de fleste af jer uden tvivl er klar over, har den regering jeg leder holdet en pause i forhandlingerne med Den Europæiske Union. Begge regeringspartierne udtrykte sig meget klart om dette forud for valget sidste forår og vandt derpå en overbevisende valgsejr.

Vi går ikke videre i medlemskabsforhandlingerne med EU før efter en folkeafstemning, og det er ikke fastsat hvornår den afholdes. Det der sker nu er at vi får udarbejdet en udredning om status i forhandlingerne til dags dato og om udviklingen i EU der nu undergår forskellige forandringer. Udredningen

forelægges Altinget til debat og bliver lagt frem for det islandske folk. Vi tager det således trin for trin hvilket jeg mener er fornuftigt.

Jeg har haft møder med de vigtigste talsmænd for EU og de har stor forståelse for vores synspunkter og respekterer naturligvis vores beslutning.

Det står dog lige så klart at der fra Islands side absolut er vilje til at fortsætte det gode samarbejde med EU. Island er et europæisk land og har mange interesser i Europa. Forbindelsen til det europæiske samfund er vital for os på mange områder. EØS-aftalen har for Island været gavnlig og vi har meldt ud at vi gerne vil udvikle et samarbejde med EU også på andre områder, som energi, arktiske anliggender, som jeg nævnte før, og fiskeri. Samarbejdet mellem Island og EU er derfor i en god gænge og det skal det også være.

Min hovedkonklusion er derfor denne: Nordens stilling i Europa er stærk og kan blive endnu stærkere. Norden og de nordiske lande hviler på et solidt grundlag af fælles værdier hvorpå de har opbygget velfærdssamfund der bruges som målestok – ikke bare i Europa, men globalt. Nordisk samarbejde er ligeledes solidt forankret og vidt forgrenet. I fælles forening kan vi udrette meget og det styrker vores stilling i Europa og globalt. Selv om vi på mange måder ligner hinanden er vores forskellige særpræg også en styrke i samarbejdet både indadtil og udadtil. Fremtiden er derfor lys for Norden og det nordiske samarbejde.

Igen mange tak for at invitere mig til Arendal. Jeg ser frem til at deltage i debatten bagefter og opleve starten på valgkampen i aften. Jeg og Steingrímur J. Sigfússon har for nylig været det samme igennem og valgtider er altid sjove og spændende tider.

Tak for ordet.